

SENATU UNIVERZITETA U NOVOM PAZARU

Komisija za ocjenu doktorske disertacije : „ **Savremeni oblik sastavljanja i revizije finansijskih izvještaja na primjeru poslovanja međunarodne organizacije Regional School Of Public Admistration (RESPA)**”, doktorantkinje **mr Anđele Kostić**, formirana Odlukom Senata Univerziteta u Novom Pazaru, br. -----, od -----.godine, u sastavu:

1. Prof.dr Milenko Popović, predsjednik komisije;
2. Prof.dr Miro Blečić, mentor; i
3. Prof.dr Bećir Kalač , član komisije.

Imenovana Komisija podnosi sledeći

IZVJEŠTAJ O URAĐENOJ DOKTORSKOJ TEZI DOKTORANTKINJE ANĐELE KOSTIĆ

I Radna biografija kandidata

Mr Anđela Kostić-Raičković rođena je 25.02.1990.godine u Podgorici.Osnovnu školu „Sutjeska” , a zatim gimnaziju „Slobodan Škerović” završila je 2008.u Podgorici.

Ekonomski fakultet u Podgorici diplomirala je na smjeru Računovodstvo 2012. da bi 2014.na istom Fakultetu magistrirala na smjeru Računovodstvo irevizija.

Sukcesivno postdiplomskim studijama iz radnog odnosa stručno se usavršila na Institutu računovođa i revizora Crne Gore i dobila zvanje Sertifikovanog računovođe.

Radni odnos zasnovala je u Agenciji za računovodstvo „Finance plus”, da bi nakon godinu bila angažovana u Birou za projektovanje „Lars Fire” od 2009.do 2012.,nakon čega se ponovo vraća u „Finace plus” na poslovima menadžera u računovodstvu.

Govori čita i piše na engleskom , francuskom i španskom.

Profesionalno obavlja poslove na računaru koristeći Word, Excel, Internet, Power Point...

Do sada je objavila pet naučnih radova u časopisima i naučnim skupovima:

- **RRRF Magazin-Institut računovođa i revizora CG**, Prof.dr Miro Blečić mr Anđela Kostić, „Značaj i perspektive životnog osiguranja u Crnoj Gori“ ISSN 1800-718X, 97718006, godina IX, br.4, 2016.
- „**Ekonomski izazovi**”, časopis u izdanju Internacionalnog Univerziteta u Novom Pazaru- Departmant za ekonomske nauke, Republika Srbija, ISSN 2217-8821 (objavljivanje utoku ?)
- **RRF Magazin- Institut računovođa i revizora CG**, „Začarani krug” ISSN 1800-718X, 97718006, godina VIII, br.3., str.63-72., septembar-oktobar, 2014.
- **X Kongres računovođa i revizora Crne Gore "Finansijsko izvještavanje u funkciji unapređenja procesa menadžmenta" Bečići oktobar 2015**, mr Anđela Raičković-Kostić, Igor Pavićević, "E-upravljanje i uticaj na razvoj ekonomije XXI vijeka" ; i
- "**Bankar**", mr Anđela Kostić, Prof.dr Miro Blečić, "Ocjena boniteta i kreditne sposobnosti preduzeća pri određivanju kreditnih zahtjeva u bankarskom sektoru", ISSN 1800-7465, 9771800746009, godina IX, broj 35,- septembar, 2016 .

II Pregled - Informacije o doktorskoj disertaciji

Brze tehnološke promjena u svim oblastima stvaralaštva koje su nastale deceniju-dvije unazad, posebno one iz domena informacionih tehnologija poprimile su značaj sistemskog karaktera, umnogome su doprinijele u našim uslovima, najčešće nelogičnostima koje su temeljene na sitno-sopstveničkim interesima interesnih grupa. Postojeće stanje umnogome uvećava rizike prezentiranja ne tačnih finansijskih iskaza poslovanja kako u bankarskom sektoru, tako i ukupnih rizika finansijskog poslovanja. Upravo, to je umnogome doprinijelo da tema ovog doktorskog rada bude pragmatično fokusirana na aktuelna dešavanja imperativnog zahtjeva procesa pridruživanja EU, za koju je prethodno neophodno kompleksno metodološki inovirati institucionalna rješenja ali i računovodstvenu obradu finansijskog poslovanja i dinamički kroz konkretne primjere prezentirati razliku. Stoga teza ima posebnu aktuelnost a i pragmatičnu vrijednost.

Naravno, aktuelnost teme nameće se iz mnoštva prisutnih razloga, prije svega posmatrajući kroz proces sublimiranja potrebnih aktivnosti u domenu odvijanja procesa evropskih integracija, mjesta i uloge institucija EU, posebno onih koje su nadzornog karaktera ili finansijske podrške.

Te aktivnosti nam nameću obavezu ispunjavanja određenih standarda ne samo u nivou capital odnosa, odnosno novčanog ekvivalenta kao oblika vrijednosti realnog kapitala, ispoljenog u kojekakvim parametrima uporedivosti bilo kog pravnog subjekta, njihovoj organizacionoj i svojinskoj transformaciji, već čitavog niza izvedenih vrijednosti obavezujućeg metodološkog standarda ljudi, njihovog stvaralaštva ili radno-stvaralačkih svojstava, demokratskih prava iz različitih domena, koja su imanentna ljudima razvijenih zemalja EU. Analitičkim sagledavanjem prvenstveno sredstava bankarskog sektora EU, njihove structure, funkcionalnosti i izvora upućuje na zaključak uočavanja nužnosti određenih neophodnih promjena. Proces pregovaračke misije sa zemljama EU, neminovno nameću imperativne zahtjeve dostizanja već ustanovljenih Bazelskih standarda, ekspanzionim manje-više na svoj način u svim sverama rada i stvaralaštva, samo su dodatni imperativni zahtjev da se, u relativno kratkom roku, moramo prilagođavati brzim promjenama koje nam se neminovno nameću, posebno u globalnom smislu, ali koje je, za adekvatnu implementaciju nužno prilagoditi našim specifičnostima. Kompleksnost teze se prvenstveno ekspanzira kroz činjenicu da sveobuhvatne privredno-sistemske promjene sa svojinskom transformacijom nužno nameću naglašenu potrebu za dodatnim kapitalom, prvenstveno novčanim, gdje svera rizika nameće potrebu prefinjene selektivnosti njegovog plasmana. Rizik poslovanja i finansijskog opstanka je po prirodi stvari svugdje prisutan, i kao takav je praktično sveobuhvatan, odnosno kompleksan negdje manje-negdje više, otvoreno ili prikriveno ekspanziran, pri čemu je ljudski faktor taj koji u znatnoj mjeri iznalazi sve savremenije oblike „umrežavanja“ njegovih mogućih negativnih posledica. Da bi se ostvarila unificiranost finansijskih izvještaja o poslovanju pravnih subjekata neminovno se nameće imperativna primjena međunarodnih računovodstvenih standard, a stim u vezi prethodno usklađevanje zakonskih propisa kojima se reguliše ta oblast. Rizik finansijskog iskaza može biti dvojako ekspanziran. Prvo, ostvarenim slabijim rezultatima poslovanjem od očekivanih, a drugo i neadekvatnim prikazom takvih rezultata što stvara dodatni privid. Prvi rizik je imanentan slabijoj menadžerskoj strukturi, a drugi prvenstveno vezujemo za sistemski ambijent, odnosno zakonska rješenja i njihovu primjenu.

Otuda je naučno-istraživačka oblast predmetne teze, sama po sebi zahtjevna, prvenstveno što je treba posmatrati višedimenzionalno, počev od teze koja zahtijeva najviše vremena tj. na samoj promjeni svijesti ljudi, odnosno njihovoj kontinuiranoj edukaciji i ovladavanja pravovremenom spoznajom predupređenja mogućih neželjenih posledica sa jedne, i širenjem cikličnog broja učesnika animiranih na obezbeđenju stvaranja povoljnijih uslova tačnog finansijskog iskaza i njegove uporedivosti, kao osnove racionalnog plasmana kapitala u alokativnom smislu. Globalno posmatrajući uporedne veličine kod većeg broja zemalja, kao

zakonitost faktor rizika manje više identično tretiraju, što nije sporan niti zanemarljiv pokazatelj. Faktor standardizacije poslovanja odnosno finansijskih iskaza je bitan preduslov uporedivosti, alokativnosti kapitala i smanjenja rizika ulaganja.

Rad je primjereno je strukturiran namjeni, gdje autor pojedina poglavlja završava na način iznošenja argumenata u početnom dijelu postavljenih hipoteza u vidu iznalaženja rješenja nametnutih logičkih i ekonomskih dilema, koje se potom argumentovano demistifikuju u narednom tekstu ili poglavlju, naravno posmatrajući rad kao cjelinu gdje se na kraju, kroz praktičan argumentovan prikaz s pravom nameću izvedeni zaključci. Doktorska disertacija je napisana na 190 strana, od čega osnovnog teksta 182 strana, i 4 strana zaključnih razmatranja, sa 41 grafičkih prikaza i tabelarnih pregleda, sa 173 fusnote. Zatim, autorka se fokusirala na izvorno korišćenje 41 bibliografske jedinice prepoznatljivih autora i 23 web adrese, što nedvosmisleno ukazuje na sveobuhvatnost rada, naglašeni profesionalni pristup i sistematičnost u istraživanju, razmatranju i zaključivanju, na osnovu sopstvenih saznanja, radnog iskustva kao i korišćenih citata i navoda iz adekvatne aktuelne literature i drugih dostupnih elektronskih izvora.

Rad je strukturiran u 11 poglavlja, kao segmentiranih cjelina. Naravno, nakon uobičajenog **uvodnog dijela** u kojem se ukazuje na značaj i najavljuje osnovna i izvedene hipoteze i metodologija istraživanja, dat je hronološki aspekt nastanka i razvoja finansijskog izvještavanja, njegovo pojmovno određenje, kao i klasifikacija poslova, odnosno **nužnosti revizije**, koji se obavljaju u tom domenu, gdje se često javljaju glavni uzroci nastanka ekonomskih poremećaja i neizvjesnosti. Poseban naglasak u doktorskoj tezi kandidatkinja s pravom usmjerava na značaj **primjene informacionih tehnologija** u sastavljanju (knjiženju) finansijskih računovodstvenih izvještaja i revizije poslovanja privrednih subjekata. **Međunarodne finansijske organizacije** iniciraju, podržavaju i kontinuirano involviraju standardizaciju finansijskih iskaza da bi maltene cio svijet na isti način iskazivao nastale promjene na raspoloživom kapitalu, iskazale njegov rast odnosno povećanje ili smanjenje, intenzitet tih promjena koji je osnovni faktor uporedivosti alokativne uloge kapitalnih kretanja. **Evropska Unija je kroz finansijsku politiku** uvođenjem evra kao jedinstvene valute polako ali sigurno u poziciji da sve više istiskuje američki dolar, kao doskorašnju jedinstvenu valutu, kako u međunarodnim finansijskim institucijama tako i onim institucijama čije je funkcionisanje nastalo u EU. U tom smislu ostvarene su znatne uštede, kako u dijelu smanjenja imobilizacije kapitala u toj valuti kod međunarodnih finansijskih institucija u vidu rezervi, tako i u dijelu potrebnog vremena njegovog obezbeđivanja, imajući u vidu globalna ekonomska kretanja. **Sedmo i osmo poglavlje razrađuje problematiku u vezi pripreme sastavljanja finansijskih izvještaja Digital accounting, kao savremenog oblika sastavljanja finansijskog izvještaja.**

Naravno, razvojem računovodstva, posebno potstaknuto razvojem informacionih tehnologija i procesom globalizacije, bez malo su zanemarene granice nacionalnih ekonomija, tako da su ishodišta rizika u poslovanju bankarskog sektora inicirana tržištem nekretnina dobila multiplikacioni efekat skoro u svim sverama, posebno računovodstvenoj sverii iskaza finansijskog izvještavanja. Kako se tehnološke komponente obavljanja djelatnosti unapređuju, često i do nezamislivih granica skoro u svim oblastima poslovanja, zanemarujući okvire nacionalnih ekonomija koje sve više postaju mozaički segmenti standardizovanih finansijskih iskaza planetarne ekonomije. Kroz međuzavisnost takvih odnosa glavna ishodišta rizika često se javljaju tamo gdje ih uopšte neočekujemo ili ih očekujemo sa relativno zanemarljivim stepenom vjerovatnoće a oni se pak naglašeno eksponiraju i rezultat su najčešće ljudskog faktora neposredno angažovanog u tom procesu. Sublimirajući uporedne pokazatelje najvažnijih parametara posmatranja ovog savremenog oblika direktnog unošenja i automatske obrade podataka, kroz prateću knjigovodstvenu dokumentaciju, kroz konkurentne oblike drugih, nedvosmisleno se potvrđuju najavljena osnovna i izvedene ustanovljene teze rada. Ovim kompjuterizovanim programskim sistemom greška ljudskog faktora praktično da nije moguća, jer se unos podataka za potrebno knjiženje vrši skeniranjem inicijalnog knjigovodstvenog dokumenta.

Drugačije rečeno, opslužni personal dovoljno je instruisati da koriste fazu najjednostavnijeg skeniranja izvornog ili prosljede elektronski oblik knjigovodstvenog dokumenta, na osnovu kojeg nastaje knjiženje, odnosno finansijska promjena. Radnja elektronske obrade se vrši sukcesivno odmah po nastajanju unošenja skeniranja akta, ne gubi se vrijeme na čekanju, objedinjavanju, dostavljanju, kampanjskom radu i ono što je najvažnije mogućem netačnom prikazu. Naravno, ono što je posebno važno i čini novi kvalitet DA jeste činjenica da računovodstveni prikazi ukazuju na finansijske efekte u bilo kojem trenutku nastalih promjena što je itekako važno za menadžerski tim, sve akcionare i zaposlene sa jedne ali i poslovne partnere, odnosno potencijalne investitore sa druge strane. Fluidnost kapitala je najpoželjnija eksponaža kroz njegovu alokativnu funkciju, preferirajući da su prvenstveno zemlje članice EU u sigurne u egzaktnost pokazatelja koristeći računovodstvene iskaze, pri čemu se informacije munjevito prenose i na sve ostale zainteresovane. Isto tako, upravo ovaj sistem računovodstvene obrade podataka daje mogućnost brzog i efikasnog uvida revizorskom nadzoru, što stvara potvrdu sigurnosti u tačnos finansijskih standardizovanih iskaza.

Prednosti primjene ovog savremenog finansijskog izvještavanja Digital accounting-a su očigledne. O njima je dosta naglašeno izlaganje tim prije što su u prethodnim poglavljima isticane manjkavosti ostalih koji su najčešće u primjeni. Međutim, koliko god da je novi sistem otklonio nedostatke konkurentnih već postojećih, neminovno se javlja potreba za mijenjanjem i

njegovim unapređenjem, jer se globalni proces, a i potreba osavremenjavanja svih svera stvaralaštva i kad bi htjeli, ne može zaustaviti.

Upravo, takav pristup omogućio je da se uoče i određeni nedostaci čije otklanjanje kroz inovirana rješenja treba u budućnosti očekivati .

Rezultati istraživanja su eksponirani u činjenici da su inovativne funkcije ovog softverskog rješenja kreirane da bi omogućile tačne i precizne finansijske izvještaje na kojima se donose validne poslovne odluke.

Značaj ovog RDMS se ogleda u čuvanju finansijskih informacija na jednom centralizovanom mjestu, digitalizaciji i automatskoj knjigovodstvenoj obradi dokumenata, znatnom olakšanju poslova računovođa, revizorima i top menadžmentu. Primjena ovakve obrade pokazatelja uliva sigurnost i povjerenje javnosti u računovodstvene iskaze i njihovo sastavljanje u finansijskim izvještajima. To je i nespornan argument da ovaj *–savremeni oblik sastavljanja i revizije finansijskih izvještaja utiče na brže, sigurnije i lakše obavljanje računovodstvenih i revizorskih procesa u odnosu na postojeći način finansijskog izvještavanja (teza 1.)*, stvarajući mogućnost menadžmentu da svakodnevno ima eksponirano finansijsko efektiviranje preduzetih odluka.

Isto tako, nesporna je činjenica da su prvenstveno međunarodne *finansijske institucije i uočeni nedostaci postojećih računovodstvenih programa, kod pravnih subjekata, direktno uslovljavali na stvaranje računovodstvenog document menadžment sistema – Digital Accounting-a (teza 2.)*.

Naravno, sve ostale izvedene teze su dokazane.

U okviru zaključnih razmatranja na kraju rada pobrojane i pojašnjeni su prezentirani rezultati istraživanja, taksativno ih upoređujući inverzno hronologiji prezentiranih teza rada.

III Zaključni stav i odluka komisije, sa predlogom

Imajući u vidu cjelovitost prezentiranog izvještaja da se zaključiti da je doktorska disertacija, **„Savremeni oblik sastavljanja i revizije finansijskih izvještaja na primjeru poslovanja međunarodne organizacije-RESPA”** doktoranta **mr Anđele Kostić-Raičković**, rezultat samostalnog i originalnog naučno-istraživačkog rada.

Urađena predmetna teza u svemu zadovoljava formalno-pravne, naučne i tehničke kriterijume doktorske disertacije. Rad predstavlja značajan doprinos razvoju naučne misli u sveri predupređenja određenih aktivnosti sastavljanja i revizije finansijskih izvještaja, kako u dijelu nužnosti striktno primjene ustanovljenih međunarodnih računovodstvenih standarda u cilju smanjenja rizika finansijskog poslovanja sa jedne i stvaranja eksternog i internog povjerenja javnog mnjenja u tačnost računovodstvenih iskaza i brzu provjeru finansijskih izvještaja .

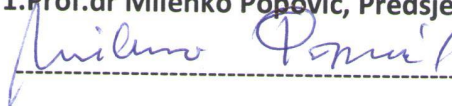
Ono što čini poseban kvalitet rada jeste praktična primjenjivost *Digital Accounting* sistema elektronske obrade računovodstvenih pokazatelja uz involviranost međunarodnih računovodstvenih standarda, njihovu egzaktnost, brzinu obrade efekta donesenih poslovnih odluka, pravovremena dostupnost sukcesivnog knjiženja nastalih poslovnih promjena, kao i efikasne funkcije nadzora nad zakonitošću kroz olakšano obavljanje revizije poslovanja.

Opredijeljene osnovna i izvedene teze su argumentovano dokazane uz elaboriranje faktografije prednosti i nedostataka novog u odnosu na druge, koji sve više zaostaju.

Komisija za ocjenu doktorske teze sa posebnim zadovoljstvom i uvažavanjem kvaliteta prezentirane problematike i svrsishodnosti efekata pragmatičnosti elektronske obrade računovodstvenih pokazatelja sistemom *Digital Accounting-a*, predlaže Senatu Univerziteta u Novom Pazaru da usvoji ovaj I z v j e š t a j u skladu sa aktima Univerziteta i da imenuje članove Komisije za javnu odbranu.

KOMISIJA:

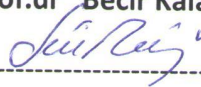
1. Prof.dr Milenko Popović, Predsjednik

2. Prof.dr Miro Blečić, mentor

3. Prof.dr Bećir Kalač, član

U Novom Pazaru,

----- 2017.